

כשאני כותבת אין לי גוף

קובץ המסות 'עד ארגיעה' מבטא את העמדה החמורה, המקדשת, של רונית מטלון כלפי החוויה הספרותית

עד ארגיעה: מסות // רונית מטלון | אפיק | 244 עמודים

|| לא הבנתי למשל למה ברנר מתכוון במור שג' הריאליות הקדושה, מהי הריאליות הקדושה? אבל ההדהוד של הניסוח הזה, גם בלי ההבנה – הייתה לו משמעות עזו מה לגביי. כמעט כמו של מנטרה.

המשפטים האלה לקוחים מהטקסט האחרון שרונית מטלון פירסמה

בחיה, ונכללים בקובץ המסות החדש 'עד ארגיעה'. הוא היה מיועד לקהל מאוינים בטקס. הקריאה אותו בתה של הסופרת, שקיבלה בשמה את פרס ברנר. כלילה מטלון נפטרה.

הצירוף 'הריאליות הקדושה' מעיד יותר על מטלון מאשר על ברנר. על תפיסה חמורה ולמעשה מקדשת של החוויה הספרותית, של כתיבת פרוזה ריאליסטית ושל קריאה בכלל. מטלון פירסמה כבר ספר מסות אחד בחייה, 'קורא וכתוב' (2001), שכלל גם רשימות עיתונאיות, כתבות שטח, ראיונות עם אנשי ספרות ואמנות – לצד טקסטים שקרובים יותר למסה קלאסית. הקובץ המוקדם מתאר בעיניי את הכניסה של מטלון לעמדת הסופרת, דרך עולם העיתונות וכתבי העת, דרך קריאות פרשניות של אישה צעירה עדיין. הקובץ החדש, שעומד בסימן מותה בדצמבר האחרון, בגיל 58, משקף יותר מבט לאחור, בחינה חוזרת של עמדות מגובשות, ובעיקר, פנייה לקהל – בכנסים, בהרצאות – בשם הספרות. פחות פנייה אל הספרות בשם הקוראים, שהייתה עניין בולט יותר בקובץ הראשון.

למרות הברלי המעמד ונסיבות החיים ששני

הספרים משקפים, בשניהם מטלון מנסה להסביר, ספק לקוראים, ספק לעצמה, מה מפריד בין דיבור וכתבה ישירים על עצמך, על חיך ועל תולדותיך, לבין עיצוב ספרותי של חומרים אוטוביוגרפיים. וזאת לאורך העשורים שבהם הכתיבה התייעודית, הממואר, הביוגרפיה והאוטוביוגרפיה התמקמו במרכז הבמה הספרותית. בשני הקבצים היא מתעקשת לתאר את הכתיבה, את יצירת הסיפור, כרגע של חירות הרמיון והלשון. "זה מה שאני מרגישה כשאני כותבת: שאין לי גוף", היא כותבת במסה הפותחת כאן.

יוני ליבנה

החלקים הכנים והחזקים ב'עד ארגיעה' מתארים את השאיפה לשוב לחוות כקוראת, וכנראה ככותבת, אלימות ספרותית כזאת. להגיע למצב שבו נמחק הגבול ההגיוני בין החיים לספרות, בין קורא לכותב. ואולי להיפטר מהעמדות המוכרות, המנומקות, המאובנות כבר, שמטלון גיבשה לגבי האופן שבו ראוי לקרוא ולכתוב ספרות. אולי זאת גם הכוונה ברבריה, בפתח הספר, על "הרגעים היקרים ביותר בכתיבה [...] שבהם אני 'לא אני'".

'עד ארגיעה' מקבץ את רוב המסות והרשימות של מטלון שהתפרסמו אחרי צאת 'קורא וכתוב'. סוגים שונים של מסות. רמות שונות של חשיפה והעמקה. עריכת הספר בנויה על רצף מוצלח, מבחינת הקשרים הגלויים בין הרשימות, שלא מבוסס לרוב על התקדמות כרונולוגית. במובן רחב יותר, לאורך הקובץ נוצר מעבר מכתבה קלה יותר, מסקירות של ספרים וספרים – דוד פוגל, למשל, וירג'יניה וולף, יהושע קצנ – לכיוון מסות רחבות, חושפניות ומורכבות יותר לקראת סופו.

הקובץ מצייר גם את הנסיגה המת-

צילום: טל שחר

רונית מטלון

אחרים היא מעירה שעם השנים הולכת וכאילו חומקת ממנה האפשרות לפגישה משמעותית עם ספרות. כקוראת, גם ככותבת. ברשימה שעל שמה נקרא הקובץ, מטלון מציינת "במנייני האברות" שהיא צוברת עם השנים, את הפרידה מ"חויית הקריאה כמנוס מוחלט מהמציאות [...] כאשפוז מרצון וברצון בתוך הספר".

הקובץ הזה הוא צעד חשוב ומרשים של הוקרה כלפי מטלון ושל סיכום עצמי מצידה. קוראים שהלכו איתה כבר דרך, שמכירים את כתיבתה ואת האישיות הציבורית שלה, בוודאי יוכלו למצוא בו פתח נוסף לספריה. אבל הקובץ היה מרוויח מתגובה פנימית, מכתבה רגשית, מעורבת, ביקורתית, על מטלון. כלומר, מעריכה פעילה שמנסה לפרוץ את מעגל קוראיה הקיים, לעורר כלפיה התלהבות או ביקורת. הרי זאת הקוראת שמטלון מתארת לאורך הקובץ, כאישה בוגרת, כסופרת מבוססת, הקוראת שהיא אולי מבקשת לשוב ולהיות: מופעלת, מותקפת, מנצחת, מוכסת. במובן הזה, הקובץ מבטא יותר חובה מאשר מחויבות. ●

משכת של מטלון לאורך שנות האלפיים, ודאי בעשור האחרון, לעמדת הסתגרות, חשד ועייפות ביחס לעולם התרבותי והפוליטי סביבה. ואולי גם ביחס לקוראיה. בניגוד לתיאורים של מסע, יציאה החוצה ושיחות עם אנשים מחוץ להקשרים ספרותיים ב'קורא וכתוב', הקובץ הנוכחי שב ומתאר רגעים של חיכוך עקיף או ישיר בין מטלון לזולת. לפעמים גם המילים עצמן מייצרות רוגז וגיחוך: "אחרי שגזר מרים לקרוא ספר של אליס מונרו (כן, כן, 'גומרים' דווקא ולא 'מסיימים', באותה התחסדות לשונית שטופת זימה, בעצם, שהשתלטה על העברית)..."

מעבר לריקון של מטלון עצמה, הקובץ משרטט את העמדה האמנותית והעקרונית, אותה תפיסה מקדשת של החוויה הספרותית, שהפנימה מדורות של אנשי ספרות עברית וישראלית, חלקם מוזכרים בקובץ. לפעמים האידיאל הזה מקבל ביטוי מוגזם, הרמטי. לפעמים נפוח ונופני. מטלון של 'עד ארגיעה' היא כותבת מלוטשת, עם ארסנל מודע של אנקדוטות ומשלים. עם אג'נדה ספרותית ממורקת. בשיאה, היא תוקפת ומבקר את עמדותיה. לא פעם היא בוחנת מחדש את העמדה המאדירה והצחיחה של הספרות כביטוי ליושר מוחלט. במקומות

עוד 3 ספרים של רונית מטלון

זה עם הפנים אלנו

1995 <

שרה, שרה < 2000

קול צעדינו < 2008

פרקים ראשונים מתוך הספרים מוזנים לז'אנר נאמליקציה